

ויקח אהרן כאשר דבר משה... ויתן את הקטרת וכפר על העם – שם משמואל לקרח**במדבר יז**

רמב"ן לבמדבר יז, ו: אתם המתם את עם ה' - ...כי יאשימו אותם על שנתנו העצה הזאת להקטיר קטורת זרה לפני ה', מדעתם שהמקריבים אותם נשרפים כי השם לא אמר למשה להקריב הקטורת הזאת, והוא לא אמר לישראל בשם ה' לעשות כן, אם כן מעצמם נתנו העצה הזאת אשר מתו בה העם, והיו יכולין לתת אות ומופת אחר במטה או בזולתו...

רש"י לבמדבר יז, יא: וכפר עליהם - רז זה מסר לו מלאך המות כשעלה לרקיע שהקטרת עוצר המגפה (רצה לומר כשניתן רשות למשחית אז אין מבחין בין טוב לרע ועל מה שמוסיף מדיליה יש תיקון בקטרת אבל מה שגוזר הקב"ה בהדיא אין חכמה ואין תבונה ובוה מתורץ מה שכתוב אח"כ שלא הניח המלאך את אהרן לעצור בקטרת והלא הוא מסר לו רז זה אלא שהיה גזרת הקב"ה כמו שכתוב אני שלוחו של מקום ודו"ק) כדאיתא במסכת שבת (שבת פט):

רש"י לבמדבר יז, יג: ויעמד בין המתים וגו' - אחז את המלאך והעמידו על כרחו. אמר לו המלאך: הנח לי לעשות שליחותי. אמר לו: משה צוני לעכב על ידך. אמר לו: אני שלוחו של מקום ואתה שלוחו של משה. אמר לו: אין משה אומר כלום מלבו אלא מפי הגבורה אם אין אתה מאמין הרי הקב"ה ומשה אל פתח אהל מועד בא עמי ושאל. וזהו שנאמר וישב אהרן אל משה (מכילתא)...

(ו) וילנו כל עדת בני ישראל ממחרת על משה ועל אהרן לאמר אתם המתם את עם ה': (ז) ויהי בהקהל העדה על משה ועל אהרן ויפנו אל אהל מועד והנה כסהו הענן וירא כבוד ה': (ח) ויבא משה ואהרן אל פני אהל מועד: (ט) וידבר ה' אל משה לאמר: (י) הרמו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע ויפלו על פניהם: (יא) ויאמר משה אל אהרן קח את המחיתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם כי יצא הקצף מלפני ה' החל הנגף: (יב) ויקח אהרן כאשר דבר משה וירץ אל תוף הקהל והנה החל הנגף בעם ויתן את הקטרת וכפר על העם: (יג) ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה: (יד) ויהיו המתים במגפה ארבעה עשר אלף וישבע מאות מלבד המתים על דבר קרח: (טו) וישב אהרן אל משה אל פתח אהל מועד והמגפה נעצרה:

שם משמואל קרח - שנת תרע"ג

וילנו <כל עדת בני ישראל ממחרת על משה ועל אהרן לאמר> (וגו') אתם המתם את עם ה', ופירש רמב"ן שהאשימו אותם על שנתנו עצה לבחון בקטורת והיו יכולין ליתן אות ומופת אחר, עד כאן תורף דבריו. ולפי זה נראה דחשבו שמשה מדעת עצמו אמר לבחון בקטורת מפני שלא אמר מפורש בשם ה'. ובוה יש לפרש ענשם וכפרתם בקטורת, דהנה רוב נבואת משה מצינו שלא אמר בשם ה' אלא בלשון משלחו כמו שכתוב (דברים יא, יד) ונתתי מטר ארץכם, ואין משה הנותן מטר, ובשאר נביאים על פי רוב כתיב לה אמר ה' וכדומה, ואינם מדברים בלשון משלחם. והטעם מבואר שמשה שכינה מדברת מתוך גרונו,¹ מה שאין כן שאר נביאים. והיה תמיד דבוק בשכינה על כן כל דיבורו הוא מאמר ה' יתברך.² והנה הם שהאשימו אותו על מה שהבחין <שִׁבְחָן> בקטורת וחשבו שמדעת עצמו עשה זה, הרי הרהרו אחר רבם והוציאו לעז על נבואת משה לחשבו כשאר נביאים, ועל כן נתחייבו בעונש מגפה רחמנא ליצלן. ובוה יובן ענין הקטורת שכיפר עליהם. דהנה הקטורת הוקרבה בחוץ כדכתיב והולך מהרה אל העדה, וכתיב וירץ אל תוף הקהל, והלוא קטורת שהקטירו בחוץ חייבין עליה כרת, אך הוא כענין אליהו בהר הכרמל שמותר להקריב בחוץ על פי נביא,³ ואף שמשה לא אמר זה בשם ה', ואם כן בזה עצמו הראה להם שאין משה אומר כלום מדעתו אלא שכינה מדברת מתוך גרונו, דאם לאו הכי היה מחויב כרת על הקטרה זו, ואי אפשר שדבר שחייבין עליו כרת שהיא פסיקת החיים יעצור המגפה ויביא חיים. וכעין דברי המדרש רבה, שנתן טעם דאין מתרפאין

1 ראה זוהר ח"ג רלב ע"א: מיד דשמעו מלין רבי שמעון וכל חברייהו, אמרו בריך אילהא דזכינא למשמע מלין, מההוא דאתקרי רבן של נביאים, רבן דחכמים, רבן דמלאכי השרת, דקודשא בריך הוא ושכינתיה מדבר על פומי, וכתב על ידו רזין אלין, דלא אשתמעו כוותייהו ממתן תורה ועד כען...

2 גם דברי חז"ל בבבלי שבת פז ע"א: דתניא שלשה דברים עשה משה מדעתו והסכים הקדוש ברוך הוא עמו הוסיף יום אחד מדעתו ופירש מן האשה ושבר את הלוחות, מלמדים שכל שאר הדברים עשה משה מדעת השכינה.

3 רמב"ם, משנה תורה, הלכות יסודי התורה ט, ג: ...וכן אם יאמר לנו הנביא שנודע לנו שהוא נביא לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה או על מצות הרבה בין קלות בין חמורות לפי שעה מצוה לשמוע לו וכן למדנו מחכמים ראשונים מפי השמועה בכל אם יאמר לך הנביא עבור על דברי תורה כאלוהו בהר הכרמל שמע לו חוץ מעבודת כוכבים והוא שיהיה הדבר לפי שעה כגון אליהו בהר הכרמל שהקריב עולה בחוץ וירושלים נבחרת לכך והמקריב בחוץ חייב כרת ומפני שהוא נביא מצוה לשמוע לו וגם בזה נאמר אליו תשמעון ואילו שאלו את אליהו ואמרו לו היאך נעקור מ"ש בתורה פן תעלה עולותיך בכל מקום היה אומר לא נאמר אלא המקריב בחוץ לעולם חייב כרת כמו שצוה משה אבל אני מקריב היום בחוץ בדבר ה' כדי להכחיש נביאי הבעל ועל הדרך הזאת אם צו כל הנביאים לעבור לפי שעה מצוה לשמוע להם ואם אמרו שהדבר נעקר לעולם מיתתו בחנק שהתורה אמרה לנו ולבנינו עד עולם:

בעבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים משום דהם שורש המות ולא יתכן שיביאו אלו חיים לחולה,⁴ והכי נמי בנידון דידן אי אפשר שדבר שחייבין עליו כרת יעצור המגפה :

ובזה יש לפרש מה שאמר המלאך לאהרן הנח לי לעשות שליחותי, אף שהוא בעצמו מסר לו רז זה, והשל"ה נדחק בזה (ודבריו הנם מובאים בדפוס בתוך דברי רש"י בשני חצאי עגולה). ולפי דרכנו יבוא הדבר אל נכון, שאלה היו דברי המלאך שמה שהקטורת עוצרת המגפה היא רק קטורת של מצוה, אבל לא זו שחייבין עליה כרת. ואף שמשום פקוח נפש מותר לעבור על איסור כרת, מכל מקום כל כמה שלא התרת אינו מעצר המגפה ואינו פקוח נפש, ושוב אסור לעבור ואינו פקוח נפש ומאין יתחיל ההיתר. וזהו שאמר אהרן אין משה אומר כלום אלא מפי הגבורה ואם אין אתה מאמין בוא ושאל. אם כן הרי מותרת הקטרת בחוץ, והוא ליה קטורת של מצוה ושוב עוצרת המגפה :

שם משמואל קרח - שנת תרע"ה

קח אֶת הַמִּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קְטֹרֶת וְהוֹלֵךְ מִהָרָה אֶל הָעֵדָה. משמע שישים את הקטורת בפנים ואח"כ ילך אל העדה. ובמעשה כתיב וַיִּרְץ >אֶל תּוֹךְ הַקָּהָל וְהִנֵּה הַחַל הַנֶּגֶף בָּעַם< (וגוי) וַיִּתֵּן אֶת הַקְּטֹרֶת >וַיִּכְפֹּר עַל הָעָם<, משמע שנתנית הקטורת על האש היתה בחוץ בתוך הקהל. ויש להבין למה שינה אהרן ממה שנאמר לו :

ונראה דהנה הקטרת קטורת בחוץ היא דבר שחייבין עליו כרת, אלא שהכא הותר על פי נביא כאלוהו בהר הכרמל.³ וכבר אמרנו שהיתה בזה תועלת לישראל על פי פירוש המפרשים שטענת ישראל אֲתֶם הַמִּתְּמָם אֶת עַם ה' היתה שחשבו שמה מדעתו צוה לעשות המבחן בקטורת, כי לא נאמר שם בפירוש בשם ה', הרי עתה יראו ישראל וידעו שאין משה עושה כלום אלא מפי הגבורה, אף שלא אמר בפירוש בשם ה', שהרי לא יתכן שיעבור על איסור כרת אלא אם כן נצטוה, ומוכרח שהיה על פי ה' אף שלא אמר בפירוש. וזה בנין אב שכל מאמר משה היה על פי ה', דאילו היה משה אומר בשום פעם דברי עצמו, לא יתכן שדברי עצמו ודברי ה' יתברך יהיו נאמרים בסגנון אחד, והיה בודאי אומר בכל פעם שהם דברי ה' יתברך להבדיל בינם לדברי עצמו, אלא ודאי שאין אומר דברי עצמו כלל וכלל :

והנה זה פשוט דקטורת אחר שעלתה תמרתה והוציאה לחוץ, אף שהיה גמר השריפה בחוץ - פטור דכבר נעשתה מצותה. דמה"ט פטור ממעילה כבש"ס פסחים.⁵ ואם כן אם היה נותן את הקטורת על האש בפנים, לא היה ניכר לישראל העומדים בחוץ שעשה בזה מעשה שחייבין עליו כרת, כי חשבו שבודאי הוציאו לאחר שעלתה תמרתה. על כן אהרן כששמע ממה הלשון וְהוֹלֵךְ מִהָרָה אֶל הָעֵדָה הבין שלא ימתין עד שתעלה תמרתה, אלא שיעשה מעשה שחייבין עליו כרת, השכיל לשנות שתהיה נתנית הקטורת על האש לפני כל העדה, למען תבוא התועלת לכולם ביתר שאת, ויכירו חטאם ויעשו תשובה על זה. ואז תתכן הכפרה אחר החזרה למוטב :

4 **שמות רבה טז, ב :** ...תנינן בכל מתרפאין חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים כיצד שאם יאמרו לו לאדם בא והרוג את הנפש ואתה מתרפא אל ישמע להן שכן כתיב (בראשית ט) שופך דם האדם באדם דמו ישפך הואיל וכל מי שהוא שופך דם האדם באדם דמו ישפך היאך יכול החולה להתרפאות בשפיכות דמים. גילוי עריות כיצד אם יאמרו לו לאדם עסוק בגילוי עריות ואתה מתרפא לא ישמע להן שאסור לו לאדם לעסוק בגילוי עריות... אשה שאינה שלך אסור ליגע בה כל עיקר שכן שלמה אומר (משלי ו) היחתה איש אש בחיקו ובגדיו לא תשרפנה כן הבא אל אשת רעהו לא ינקה כל הנוגע בה... וכל מי שנוגע באשה שאינה שלו מביא מיתה על עצמו שנאמר (שם ז) כי רבים חללים הפילה וכתוב (שם ה) רגליה יורדות מות שאול צעדיה יתמוכו הואיל ויש בה כל המדות הללו היאך יכולה היא ליתן חיים לחולה, לכך אין מתרפאין בה. עבודת כוכבים כיצד שאם היה אדם מישראל חולה ויאמרו לו לך אצל עבודת כוכבים פלונית ואתה מתרפא אסור לילך שכן הוא אומר (שמות כב) זובח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו והואיל שכל מי שעובד עבודת כוכבים יחרם מוטב לו למות בחולי ואל יעשה חרם בעולם הזה...

5 **בבלי פסחים כו ע"א :** אמר רב פפא קול ומראה אין בהן משום מעילה לפי שאין בהן ממש, וריח לאחר שתעלה תמרתו אין בו משום מעילה הואיל ונעשית מצותו; **רמב"ם, משנה תורה,** הלכות מעילה ה, טז : קול ומראה וריח של הקדש לא נהנין ולא מועלין במה דברים אמורים כשהריח בקטרת אחר שעלתה התימורת אבל אם הריח בקטרת כשתעלה תמרתה מעל.